

УДК:
342.565.2(497.11)
Примљено:
2. јуна 2009.
Прихваћено:
18. јуна 2009.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=20
Бр. 2 / 2009.
стр. 179-204.

*Миодраг Радојевић**
Институт за политичке студије, Београд

УСТАВНИ СУД СРБИЈЕ¹⁾

Сажетак

Аутор анализира положај и статус Уставног суда Републике Србије. Уставом од 2006. године је проширена улога и надлежност Уставног суда, модификована његова унутрашња структура и иновiran положај уставних судија. Ризици политизације приликом избора уставних судија, присутни и у пракси европских уставних судова, нису се могли у потпуности искључити ни приликом конституисања Уставног суда Србије. Нове надлежности измениле су и основни смер функционисања Уставног суда који се од „касаторног суда“ преображава у „жалбени суд“. На ефикасност поступања Уставног суда, изузев његове уставне позиције, утицаће и друге околности – општи степен демократизације, квалитет правног поретка, кадровски састав и структура судија, одговарајући смештајни и технички капацитети.

У чланку су уочени проблеми у нормативном регулисању и функционисању Уставног суда, који отварају простор за теоријску дебату и даљу реформу ове институције. У политичком систему Србије, остваривање начела владавине права, поделе власти и заштите људских права зависиће и од успостављања независног и ефикасног Уставног суда.

Кључне речи: владавина права, Уставни суд, уставност и законитост, заштита људских слобода и права, подела власти, чувар устава, Устав Србије, надлежности уставног суда, контрола уставности и

* Истраживач сарадник, ИПС у Београду.

1) Рад је настао у оквиру научног пројекта «Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији» (149057Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије.

законитости, независност уставног суда, избор судија уставног суда, мандат судија уставног суда.

1. УСТАВНО СУДОВАЊЕ У СРБИЈИ

Развој уставног судства нужно је повезан са одговором на питање ко штити и тумачи устав. Према присталицама суверености парламента, тако важан задатак неодвојив је од карактера законодавног тела, јер би у супротном то нарушило и поделу власти. Амерички судија Џон Маршал није делио такво становиште када је у својој пресуди почетком 19. века поставио темеље доктрине по којој су судови дужни да испитују уставност закона, што ће бити прихваћено у земљама англосаксонског правног система. У бојазни, пак, да би судови узурпирали власт просуђивање о уставности закона и подзаконских прописа, у једном броју земаља поверава се посебном неутралном телу (нпр. у Француској). У теорији, ипак, превладава мишљење да су све три власти „позване да штите устав...“ али да је „потребна једна индивидуа или тело које има последњу реч“.²⁾

Идеја о установљавању посебног суда чија је улога да контролише уставност и законитост прихваћена је у европским државама у XX веку, након искустава да и законодавац може да крши устав, а да се демократија може искварити упркос постојању чврстих писаних правних правила. Ханс Келзен је развио идеју хијерархије правних прописа и супрематије устава над другим правним актима зајемчена посебним институционалним средством. Своје замисли остварио је увођењем Уставног суда у Уставу Аустрије од 1920. године. Управо први уставни судови, након Другог светског рата, образовани су у бившим тоталитарним државама (Немачка и Италија) како би се спречило кварење парламентарних режима.³⁾ У немачком Основном закону од 1949. године, потврђена је и улога Уставног суда да, поред „чувара устава“, штити људске слободе и права. Након изласка из диктатуре, Шпанија је следила такав пример, а то су учиниле и посткомунистичке државе.

У нашој правној теорији расправљано је о облицима контроле уставности (уставном судовању) и између два светска рата, али је повест уставног судства у Србији отпочела 1963. године. Југосла-

2) К. Ј. Фридрих, *Конституционална демократија*, ЦИД, Подгорица, 2005, стр. 228.

3) Ф. Лово, *Велике савремене демократије*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 1999, стр. 87.

вија је тада, као прва социјалистичка држава, увела институционализовану контролу уставности и законитости у облику уставног суда.⁴⁾ Уставни судови су установљени у републикама, а у Србији и у покрајинама као атрибуту њиховог конститутивног положаја у југословенској федерацији до 1988. године. Институција уставног судства је, по намери њених тадашњих архитеката, ваљало да сузбија „антисоцијалистичке појаве“.⁵⁾ Разлози краха овог пројекта почивају у једнопартијском монопољу, имплементацији нормативних категорија, до тада непознатих у компаративном уставном праву, и изопаченом моделу (кон)федерализма. Ипак, у овом периоду учињен је значајан помак ка уобличавању непосредне контроле уставности правних прописа путем посебног државног органа.

Устав од 1990. године је раскинуо с традицијом социјалистичког самоуправљања, преузео институције и моделе функционисања либерално-демократске уставности па и контроле уставности и законитости. Уставни суд је дефинисан као заштитник уставности и законитости (члан 9. став 5). Међутим, у овом периоду, до усвајања Устава од 2006. године, Уставни суд се сусретао са инсуфицијенцијама свог конституционалног положаја. Недостаци његове нормативне позиције тицали су се: сужене уставне улоге, скромне палете надлежности, начина избора судија и јемстава њиховог независности. С друге стране, испољили су се проблеми у његовом функционисању у оквиру аномичног уставног поретка чија су обележја: неусклађеност и некохерентност савезног и републичког законодавства, неуставно поступање државних органа, неспровођење одлука уставног судства, политички притисци на његов рад. Уставни суд, у последњој деценији XX века, суочавао се с неповољним окружењем у виду фасадног парламентарног система с квазиподелом власти и дубоке економске и политичке кризе. Субјективне слабости у раду Уставног суда испољиле су се као пасивност, суздржаност у вршењу одређених надлежности и при-

4) Уставни суд био је образован само још и у Пољској (1982); мада је био предвиђен и у Чехословачкој Уставним законом (1968), никад није био конституисан. Одбојност према институцији уставног суда у бившим социјалистичким државама „објашњава се централним положајем врховног представничког тела (парламента) као највишег државног органа власти“. О. Николић, „Нужност и легитимност уставног судства у демократским системима“, *Правни живот*, бр. 12/1995, том IV, стр. 183.

5) „Принцип друштвеног самоуправљања који је дигнут на степен уставне норме, постао је основни фактор демократије који је захтевао судску контролу уставности“. Д. Кулић, *Уставно судство у свету, треће издање*, РЈ „Интерпреглед“, Београд–Зајечар, 1982, стр. 181.

мена политичког критеријума у вршењу уставносудске функције.⁶⁾ Уставни суд није имао ни претпоставке нити способности да се афирмише као ауторитативни бранилац Устава и гарант људских права у овом раздобљу.

Упркос политичким променама у Србији на почетку XXI века, нису извршене корените реформе у правном систему и понашању носилаца политичке власти. Уредбодавним законодавством и спорним одлукама егzekутиве мултиплициране су неуставне појаве, а појавиле су се и нове недаће – блокаде функционисања Уставног суда и његов сукоб са извршном влашћу. Почетком 2001. године уследила је парализа у раду Уставног суда под притиском политичких странака. Кадровски састав Уставног суда попуњен је средином 2002. године по страначким квотама владајуће коалиције. Слична ситуација поновиће се пар година касније, од октобра 2005. до октобра 2006. године, када је Уставни суд делао на ивици кворума, а потом је његово функционисање изнова блокирано од октобра 2006. до децембра 2007. године.

Уставни суд је, у овом периоду, настојао да изгради кредибилитет на одлукама у којима се, пре свега, одлучивало у вези с применом начела поделе власти и карактером посланичког мандата.⁷⁾ Ове одлуке оспораване су од политичких странака, функционера Владе и Народне скупштине, а њихова примена је опструирана.⁸⁾ Његов опортунитет је, међутим, присутан када се није промодно огласио поводом промена закона, којим су мимо Устава мењани услови за избор председника Републике. С друге стране, у стручној јавности је преовладало гледиште да у новом уставу Уставном суду мора бити поверено више надлежности, снажније гарантована ње-

6) О томе и: С. Вучетић, „Улога Уставног суда у процесу транзиције у Србији“, у: *Уставни суд Србије – у сусрет новом уставу*, Београд, 2004, стр. 16; М. Радојевић, *Примена теорије поделе власти у политичком систему Републике Србије*, магистарски рад, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2005, стр. 284–286.

7) Уставни суд је утврдио неуставност одредби Закона о избору народних посланика, по којима је народном посланику истекао мандат пре истека времена за које је изабран престанком чланства у политичкој странци или коалицији на чијој је изборној листи изабран за посланика и брисањем из регистра код надлежног органа политичке странке („Службени гласник РС“, број 35/2000, видети Одлуку у предмету IY – 197/02 од 27. маја 2003; као и за одборнике према Закону о локалној самоуправи, „Службени гласник РС“, бр. 49/99 и 27/01; и Закона о локалним изборима, „Службени гласник РС“, број 33/02); Уставни суд је оспорио и уставност одредби Закона о изменама и допунама Закона о судијама којима је угрожена независност судства и начело поделе власти („Службени гласник РС“, број 42/02, видети Одлуку у предмету IY – 122/02 од 11. фебруара 2003).

8) С. Чиплић, Ј. Славнић (прир.), *Уставни суд Србије – четрдесет година постојања*, Уставни суд Републике Србије, Београд, 2003, стр. 31.

гова независност и заштита од политичких уплива. То је учињено Уставом од 2006. године.

Устав од 2006. највеће новине доноси у области уставног судовања. Уставна дефиниција Уставног суда је проширена, јер он штити и људска и мањинска права. Међутим, уставотворац је избегао да закорачи у одређење његове правне природе, пошто га није уткао у одредбу о подели власти (члан 4). Уставни суд је формално изван класичне троебе власти, као и његов претходник од 1990. године, али је – функционално посматрано – „четврта полула државне власти“.⁹⁾ Његова оригинална улога у остваривању владавине права посредно је видљива у члану 3. Устава. Одредбе о Уставном суду смештене су у посебном делу Устава, што је у складу с његовим одређењем као посебног државног органа. Уставна решења предвиђају: проширење постојећих и увођење нових надлежности Уставног суда, промену начина избора судија, установљавањем посебних услова за избор и јемстава њихове независности, као и укидање сталности њихове функције.

II. УСТАВНИ СУД СРБИЈЕ У УСТАВУ ОД 2006. ГОДИНЕ

1. Надлежност Уставног суда Србије

У новом уставу проширене су постојеће и уведене нове надлежности Уставног суда. Уставни суд је постао властан за различите врсте спорова, па и оних који нису „типични уставни спорови“.¹⁰⁾ То је последица и уставног положаја Уставног суда чија је улога да „штити уставност и законитост и људска и мањинска права“ (члан 166. став 2). У складу с концепцијом „чуvara устава“, Уставни суд поред нормативне контроле „штити УРС (Устав Републике Србије, прим. аутора) од свих облика његове повреде, било да њу чини закон, било појединачни правни акти, чак и материјалне радње“.¹¹⁾ Његова овлашћења крећу се у стандардима познатим компаративном праву.

9) Слично: З. Томић, „Уставно судство – између жреца и ствараоца“, у *Уставни суд Србије – у сусрет новом уставу*, Београд, 2004, стр. 67.

10) Б. Ненадић, „Предговор“, *Закон о Уставном суду*, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2008, стр. 11.

11) Такође: Р. Марковић, *Уставно право, приручник за полагање правосудног испита*, књига 1, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2008, стр. 184.

Уставотворац није прибегао, правнотехнички посматрано, прецизном навођењу надлежности Уставног суда. Уистину, он најпре одређује његова основна овлашћења методом енумерације. Међутим, надлежности Уставног суда „расуте су“ у уставном тексту.¹²⁾ Друго, каучук одредба према којој Уставни суд „врши и друге послове одређене Уставом и законом“ (члан 167. став 2. тачка 6) доводи нас у недоумицу да ли су надлежности Уставног суда *materialia constitutionis*. Језичким тумачењем клаузуле о резервној надлежности ова могућност је допуштена, што је неспојиво с природом уставног судства чија се овлашћења могу одредити само највишим правним актом (уставним амандманима или уставним законом).¹³⁾ Наша уставна пракса и традиција не иду у прилог оваквом тумачењу. Допуштањем законодавцу да мења надлежност уставног суда угрозила би се правна сигурност, подела власти па и независност уставног судства. Напоследку, Устав понавља одредбу по којој Уставни суд обавља, односно врши и друге послове одређене Уставом (упор.: члан 167, став 2. тачка 6. и члан 167. став 4) што је „одлика“ лоше номотехнике у овом акту.

Надлежности Уставног суда раздвајамо на: 1) општу нормативну контролу; 2) решавање сукоба надлежности; 3) заштиту права на територијалну аутономију и права на локалну самоуправу; 4) решавање изборних спорова; 5) решавање о забрани рада политичких странака, синдикалних организација, удружења грађана и верских заједница; 6) одлучивање о повреди Устава од стране председника Републике и 7) одлучивање о уставној жалби и другим жалбама;

1) *Општа нормативна контрола*. – Општа нормативна контрола је природна, изворна, супстанцијална надлежност уставних судова. Уставни судови су овлашћени да оцењују уставност и законитост правних прописа. Надлежности Уставног суда у објективном спору су проширене на одлучивање о сагласности закона и других општих аката са Уставом, али и са општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима. Уставни суд одлучује и о уставности међународних уговора. Поред тога, он оцењује и законитост других општих аката са

12) Видети: члан 44. став 3, члан 55, члан 101. став 5, члан 118. став 3, члан 148. став 2, члан 155, члан 161. став 4. и чл. 186–187. и 192–193. Такође: В. Петров, „Нови Уставни суд Републике Србије – поводом Мишљења Венецијанске комисије о Уставу Републике Србије од 2006“, http://www.nspm.org.yu/debate_2007/2007_petrov1.htm, стр. 3.

13) Видети становишта: Б. Ненадић, *ibidem*; В. Петров, *op. cit.*, стр. 3–4.

законом, сагласност статута и општих аката аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе са Уставом и законом и сагласност општих аката организација којима су поверена јавна овлашћења, политичких странака, синдиката, удружења грађана и колективних уговора са Уставом и законом (члан 167. став 1. тач. 1–5. Устава).

Поступак за оцену уставности могу да покрену државни органи, органи територијалне аутономије или локалне самоуправе, као и најмање 25 народних посланика. Уставни суд може *ex officio* да покрене поступак. Свако правно или физичко лице има право на иницијативу за покретање поступка за оцену уставности и законитости (члан 168. став 1–2).

Уставни суд поред накнадне обавља и превентивну или иницијалну контролу уставности.¹⁴⁾ Уставни суд Србије је овлашћен и да врши оцену уставности закона пре његовог ступања на снагу закона (члан 169). Превентивном контролом уставности спречава се да неуставан закон ступи на снагу. Претходна контрола уставности закона, који су изгласани од стране Народне скупштине а нису проглашени од стране председника Републике, покреће се на захтев најмање трећине народних посланика. Уставни суд води поступак оценое уставности закона по хитном поступку, тако да је у року од седам дана дужан да донесе одлуку. Закон о Уставу одређује да се поступак оценое уставности закона пре његовог проглашења води у складу са роковима који уређује Устав (члан 66. став 4), али уставотворац је начинио пропуст јер није утврдио прецизно од када почиње да тече рок за доношење одлуке. Тумачећи члан 169. став 1. Устава и члан 66. Закона о Уставном суду, рок за доношење одлуке о уставности закона пре његовог ступања на снагу почиње да тече од достављања предлога за оцену уставности, а не од дана усвајања закона у Народној скупштини. Оно што збуњује у разradi института превентивне контроле уставности је, како је примећено у нашој теорији, нелогично решење које допушта да закон који је предмет претходне оценое уставности, буде проглашен пре доношења одлуке Уставног суда. Тиме се претходна контрола уставности преображава у накнадну контролу, па ће и одлука Уставног суда имати касаторно дејство.¹⁵⁾

14) О превентивној контроли Уставног суда Србије видети: Б. Ненадић, „Претходна контрола уставности закона – у светлу Устава Републике Србије од 2006. године“, *Правна ријеч*, бр. 14/2008, Бања Лука, стр. 65–85.

15) Видети: члан 169. став 2–3. Устава. Р. Марковић, *Уставно право, приручник за полагање правосудног испита, op. cit.*, стр. 186–187.

2) *Решавање сукоба надлежности.* – Уставни суд је и конфликтни суд, који решава сукобе надлежности: између судова и других државних органа; између републичких органа и покрајинских органа или органа јединица локалне самоуправе; између покрајинских органа и органа јединица локалне самоуправе; између органа различитих аутономних покрајина или различитих јединица локалне самоуправе (члан 167. став 2. Устава). Устав у овим споровима поступа као арбитар који одређује орган надлежан за решавање спорне ствари у меритуму.¹⁶⁾ Решавајући сукобе надлежности између државних органа, он штити уставна начела владавине права, уставности и законитости, али и поделе власти и права на покрајинску аутономију и локалну самоуправу.

3) *Заштита права на територијалну аутономију и права на локалну самоуправу.* – Право на територијалну аутономију и локалну самоуправу је, по први пут, конституционализовано у правном поретку Србије Уставом од 2006. (члан 176. став 1). Из оваквог статуса територијалне аутономије и локалне самоуправе следи и посебна правна заштита пред Уставним судом. Уставни суд, с једне стране, одлучује о сагласности статута и општих аката аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе са Уставом и законом. С друге стране, покрајински и локални органи власти могу, сходно члану 187. став 1. и члана 193. став 1. Устава, поднети жалбу Уставном суду ако се појединачним актом или радњом државног органа или органа јединице локалне самоуправе онемогућава вршење надлежности аутономне покрајине, односно вршење надлежности јединица локалне самоуправе.¹⁷⁾ Орган одређен статутом покрајинске аутономије, односно орган одређен статутом јединице локалне самоуправе може да покрене поступак за оцену уставности или законитости закона и другог општег акта Републике Србије или аутономне покрајине којим се повређује право на локалну самоуправу, односно право на покрајинску аутономију (члан 187. став 2. и члан 193. став 2. Устава, члан 95. Закона о локалној самоуправи). Трећа могућност заштите је уставна жалба, коју може поднети свако лице које сматра да је радњом или актом државног органа или организа-

16) Р. Марковић, *Уставно право, приручник за полагање правосудног испита, op. cit.*, стр. 189–190.

17) Видети и чл. 95. и 96. Закона о локалној самоуправи, „Службени гласник РС“, број 127/07. Закон о локалној самоуправи исправља уставотворца па уређује да се право жалбе Уставном суду подноси ако је онемогућено „вршење надлежности јединице локалне самоуправе“ (члан 96. Закона о локалној самоуправи, „Службени гласник РС“, број 129/2007).

ције повређено његово право на локалну самоуправу и територијалну аутономију.

4) *Решавање изборних спорова.* – Уставносудско решавање изборних спорова је један од модела контроле и заштите изборног права.¹⁸⁾ По угледу на свог претходника од 1990, Устав Србије предвиђа супсидијарну надлежност Уставног суда да одлучује о изборним споровима. Дакле, Уставни суд одлучује о изборним споровима за које законом није одређена надлежност судова.¹⁹⁾ То значи да законодавац одређује границе надлежности уставног суда у решавању ове врсте спорова.

Појам изборног спора везан је за тзв. непосредне изборе и остваривање бирачког права.²⁰⁾ Уставни суд може да поништи цео изборни поступак или само део ако су неправилности у току изборног поступка доказане. Такође, Уставни суд одлучује о жалбама на одлуку у вези с потврђивањем мандата народних посланика које може поднети кандидат за народног поступка и подносилац предлога кандидата (члан 79. став 1 ЗоУС).

Примарна надлежност за одлучивање о изборним споровима припада изборним комисијама, Врховном (Врховном касационом) суду и надлежним судовима. Уставом и законима нису прецизно утврђена овлашћења Уставног суда, као и мерила за разграничење надлежности органа за решавање изборних спорова. Због тога је долазило до различитог поступања у овим врстама спорова и нарушавања начела владавине права. Уставни суд је поводом поднетих иницијатива за решавање изборних спорова углавном заступао становиште о стварној ненадлежности.²¹⁾ Стога, разлози стоје на становишту да је уставотворац могао заштиту изборног права прецизније уредити Уставом. Два су могућа начина да се то учини: одређивањем непосредне заштите изборног права од стране Уставног суда или навођењем врста спорова када постоји искључива надлежност Уставног суда (нпр. поводом избора народних посланика или одборника у локалним парламентима).

18) Заштита изборног права може бити поверена: судовима, парламенту или посебном органу (нпр. у Француској – Уставном савету). Видети: З. Ђ. Вељовић, *Огледи о политичком представништву и изборима*, Правни факултет Универзитета у Београду, 1998, стр. 195–203.

19) Члан 167. став 2. тачка 5. Устава.

20) Према члану 75. став 1. Закона о Уставном суду захтев за одлучивање о изборном спору може поднети: „сваки бирач, кандидат за председника Републике, односно посланика или одборника, као и подносилац предлога кандидата.“

21) С. Чиплић, Љ. Славнић (прир.), *Уставни суд Србије – четрдесет година постојања 1963–2003*, *op. cit.*, стр. 29.

5) *Решавање о забрани рада политичке странке, синдикалне организације, удружења грађана или верске заједнице.* – Под утицајем немачког устава (1949) прихваћено је у једном броју земаља и овлашћење уставних судова да одлучују о забрани рада политичких странака.²²⁾ Ова надлежност се у теорији сматра спорном, јер угрожава фундаментално и универзално људско право – право на политичко организовање.²³⁾ С друге стране, надлежност Уставног суда да одлучује о забрани рада политичких странака и других организација указује на његову политичку димензију. Ова надлежност се појављује као специфична мера одбране демократског поретка.

Нови Устав Србије проширује надлежност Уставног суда да одлучује о забрани рада политичких странака и на синдикалне организације или удружења грађана (члан 167. став 3), као и на верске заједнице (члан 44. став 3). Уставом су регулисани разлози забране ових удружења.²⁴⁾ Предлог о забрани рада политичке странке, синдикалне организације, удружења грађана или верске заједнице подноси Влада, Републички јавни тужилац или орган надлежан за упис у регистар ових удружења.²⁵⁾

б) *Одлучивање о повреди Устава од стране председника Републике.* – Уставом Србије је предвиђена могућност разрешења председника Републике Србије у случају повреде Устава (члан 118). Уставни суд не покреће поступак нити одлучује о разрешењу председника Републике, већ евентуално о његовој повреди Устава.

22) Ова надлежност нашла је место и у Уставу РС од 1990. године. Уставни суд је био овлашћен да одлучује о „сагласности статута или другог општег акта политичке странке или друге политичке организације“ са Уставом и законом и „забрани рад политичке странке или друге политичке организације“ (члан 125. тачка 5. и 6).

23) Након усвајања Устава од 1990. године постојала је бојазан да би Уставни суд Србије, чије би судије биле експоненти политичких странака на власти, могао бити злоупотребљен за уклањање опозиционих странака. То се није догодило, али нису ни забрањене политичке странке косовских Албанаца које су деловале на сепаратистичкој основи.

24) Уставом су забрањена тајна и паравојна удружења, удружења чије је деловање усмерено на насилно рушење уставног поретка, кршење људских или мањинских права или изазивање расне, националне или верске мржње (члан 55. став 3–4). Уставни суд може забранити верску заједницу ако њено деловање угрожава право на живот, право на психичко и физичко здравље, права деце, право на лични и породични интегритет, право на имовину, јавну безбедност и јавни ред или ако изазива и подстиче верску националну или расну нетрпеливост (44. став 3. Устава).

25) Тако је Слободан Радовановић, в. д. Републичког јавног тужиоца, упутио Уставном суду предлог за забрану рада Националног строја у октобру 2008. године, а потом и Министарство правде, због изазивања националне, расне и верске мржње. Ова организација није регистрована, али се забрана тражи у односу на њено деловање. Видети: члан 80. став 1. Закона о Уставном суду.

Народна скупштина може покренути поступак за разрешење председника Републике на предлог најмање трећине од укупног броја народних посланика. Уставни суд мора у року од 45 дана да одлучи о постојању повреде Устава. Поступак утврђивања повреде Устава од стране председника Републике детаљније је регулисан Законом о Уставном суду. Уставни суд најпре одлучује да ли је поступак за разрешење председника Републике покренут у складу са Уставом и законом. Ако је то случај, Уставни суд доставља акт Народне скупштине на одговор председнику Републике у року који она одреди. Након истека рока за одговор, председник Уставног суда заказаће расправу на којој се доноси одлука о томе да ли је председник Републике повредио Устав. Мишљење Уставног суда не обавезује Народну скупштину, већ она доноси одлуку о разрешењу председника Републике двотрећинском већином народних посланика.

Разрешење председника Републике је парapolитичке природе, која се налази на граници његове правне и политичке одговорности. Правни карактер овом облику одговорности управо даје могућност да Уставни суд утврди повреду Устава. Под повредом Устава подразумева се повреда *духа* устава, а не његовог текста јер се неуставни акти повлаче из правног поретка.²⁶⁾

Механизам одговорности председника Републике, уређен Уставом Србије (члан 118), не одговара духу поделе власти, јер председника Републике Србије не разрешава тело које га је изабрало. У Уставу од 1990. године, то је било доследно изведено, па су председника Републике *опозивали* грађани (члан 88). Сам поступак опозива, међутим, у пракси је био неспроводив, чиме је председник практично учињен „неодговорним“. Стога су у нашој теорији институцији опозива председника Републике упућене критике, па се у складу с намером слабљења његовог положаја у новом уставу прибегло решењу о његовом *разрешењу*.

Садашње уставно решење дозвољава да се председник Републике лакше може разрешити него бирати, од стране тела које га није ни изабрало.²⁷⁾ Ваља бити обазрив према овом решењу, поготово у случају сукоба председника Републике и парламентарне

26) Упоредити: С. Чиплић, „Надлежности и положај Уставног суда у предлозима за нови Устав Србије“, *Уставни суд Републике Србије (зборник радова са саветовања)*, Београд, 2004, стр. 159.

27) Видети: М. Радојевић, *Примена теорије поделе власти у политичком систему Републике Србије, магистарски рад*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2005, стр. 353.

већине, када би и Уставни суд под јаким политичким притисцима, што је био случај и у прошлости, могао да се руководи одлучивањем по политичкој целисходности.

7) *Одлучивање о уставној жалби и другим жалбама.* – Уставна жалба је посебно „индивидуално и супсидијерно правно средство за уставносудску заштиту основних људских права и слобода“, нови уставни институт иако се и раније примењивала у нашем правном поретку.²⁸⁾ Устав је пропустио да одлучивање о уставним жалби уреди у оквиру надлежности Уставног суда, већ је то учинио у посебном члану (члан 170. Устава).

Уставна жалба се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују људска или мањинска права и слободе. Она је супсидијерно правно средство, јер се изјављује ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за заштиту људских и мањинских права. Законодавац предвиђа и изузетак од начела супсидијерности, јер се уставна жалба може изјавити и ако нису исцрпљена правна средства, у случају када је подносиоцу жалбе повређено право на суђење у разумном року (члан 82. став 2. ЗоУС).²⁹⁾

Уставотворац није одредио ко може поднети уставну жалбу, већ је то препустио законодавцу.³⁰⁾ Законодавац је, пак, допустио широку могућност активно легитимисаних лица да подносе уставну жалбу.³¹⁾ Подносилац уставне жалбе може бити свако лице које сматра да је појединачним актом или радњом државног органа

28) Уставна жалба је уведена Уставом Савезне Републике Југославије од 1992. године (члан 124), а потом предвиђена и Уставном повељом државне заједнице Србија и Црна Гора (члан 46). Боса Ненадић закључује да је њен „нормативни оквир био скупен и да је доживела безначајну примену у пракси“. Б. Ненадић, „Уставни суд Србије као 'жалбени суд'“, *Правна ријеч*, бр. 10/2007, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, 2007, стр. 178.

29) О томе више: С. Лилић, „Да ли је уставна жалба ефикасан правни лек за суђење у разумном року?“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2007, стр. 67–85.

30) У делу наше правне теорије сматра се да је крупан пропуст уставотворца пропуштање уставотворца да одреди носиоце права на уставну жалбу. Видети: Р. Марковић, „Устав Републике Србије из 2006. године – критички поглед“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2006, стр. 26–27; В. Петров, „Нови Уставни суд Републике Србије“, *ор. cit.*, стр. 6; О. Вучић, „Нови Устав Републике Србије“, *Правна ријеч*, бр. 10/2007, Бања Лука, стр. 141.

31) Уставна жалба се може поднети само преко адвоката у Шпанији. То је економичније решење за Уставни суд, јер се тада ретко дешава да он одбацује уставне жалбе због тога што не испуњавају процесне претпоставке. Решење нашег законодавца омогућава да се странка ослободи трошкова ангажовања адвоката, користећи право на бесплатну правну помоћ.

повређено или ускраћено људско или мањинско право. На основу његовог овлашћења уставну жалбу може поднети и друго физичко лице, државни или други орган надлежан за праћење и остваривање људских и мањинских права и слобода (члан 83. ЗоУС). Уставна жалба се изјављује у року од 30 дана од достављања појединачног акта или предузимања радње којом се повређује или ускраћује људско или мањинско право. Овај рок није преклузиван, па Уставни суд предвиђа и допунске рокове (видети члан 84. ЗоУС).

Уставни суд Србије одлучује и о жалбама у вези с потврђивањем (верификацијом) мандата народних посланика (члан 101. став 5. Устава), жалби против одлука Високог судског савета о престанку судијске функције (члан 148. став 2. Устава), жалби на одлуку о престанку дужности јавног тужиоца и заменика јавног тужиоца (члан 161. став 4. Устава), жалби против одлука Високог савета судства (члан 155. Устава), жалби органа одређеног статутом аутономне покрајине ако се појединачном радњом или радњом државног органа или органа јединице локалне самоуправе онемогућава вршење надлежности аутономне покрајине (члан 187. став 1. Устава), жалби коју може да поднесе орган одређен статутом општине ако се појединачном радњом или радњом државног органа или органа јединице локалне самоуправе онемогућава вршење надлежности општине, односно јединица локалне самоуправе.³²⁾ То су различита правна средства и посебне надлежности Уставног суда, које се разликује по својој процесноправној и материјалноправној природи од уставне жалбе.³³⁾

Уставни суд Србије је на добром путу, на основу анализе података о његовом раду из 2008. године, да се преобрази у „жалбени суд“ и највишу инстанцу заштите људских права у домаћем правном систему. Увођење уставне жалбе је, како статистика рада Уставног суда сведочи, вишеструко повећало и број предмета у односу на ранији период.³⁴⁾

32) Члан 96. Закона о локалној самоуправи.

33) О томе више: Б. Ненадић, „Уставни суд Србије као ‘жалбени суд’“, *op. cit.*, стр. 179; Р. Марковић, „Уставни суд у Уставу Републике Србије од 2006. године“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2007, стр. 37.

34) Уставни суд је примио седам и по пута више предмета у 2008. у односу на 2006. годину. Уставном суду је упућено 1567 уставних жалби и око 220 предмета из области нормативне контроле. Видети: *Преглед рада Уставног суда у 2008. години*, http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/vesti/vesti_full.php?idvesti=167

2. СТРУКТУРА И ОРГАНИЗАЦИЈА

Устав од 2006. године је изменио надлежност, али и организацију и структуру Уставног суда Србије. Новине се тичу броја судија, начина њиховог избора и јемстава њихове независности. Смиао ових промена је да се структура и организација Уставног суда усклади са обимом надлежности и начелом поделе власти.

Број судија Уставног суда Србије. – Број судија Уставног суда повећан је у Уставу на 15 (члан 172, став 1. Устава), у односу на девет колико их је било по Уставу од 1990. Такво опредељење је у складу с проширеним и новим надлежностима Уставног суда, потребом решавања предмета наслеђених из претходног периода, али и тенденцијом која је присутна у компаративном праву.³⁵⁾ Србија, упоредноправно посматрано, припада групи земаља с већим бројем уставних судија (видети табелу 1). У овом случају, примећујемо да величина земље (њена територија и број становника) не играју улогу у одлучивању у креирању надлежности и структуре уставног суда, већ да у тзв. посткомунистичким системима, као последица институционализоване контроле заштите људских слобода путем уставних жалби, расте и број судија уставних судова. Пракса Уставног суда Србије у минулом периоду је потврдила становиште уставотворца, јер је прилив нових предмета увећан применом нових уставних решења.

Табела 1. – Приказ броја судија у упоредноправним системима³⁶⁾

Број судија	Држава
3	Малта
4	Андора
6	Молдавија
7	Црна Гора (пет судија до 2007)
9	Француска (Државни савет), Албанија, Румунија, Македонија, Босна и Херцеговина, Словенија, Литванија, Србија (1990–2006)
10	Словачка (до 2002)
11	Бугарска
12	Шпанија, Пољска, Белгија, Словачка (од 2002)
13	Хрватска, Португал
14	Аустрија
15	Италија, Србија (од 2006), Чешка, Мађарска, Пољска,
16	Немачка
18	Украјина, Белорусија
19	Русија

35) Видети: Р. Марковић, „Устав Републике Србије од 2006. године – критичка анализа“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2006, стр. 23–24; Б. Ненадић, „Предговор“, *Закон о Уставном суду*, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2008, стр. 22; О. Вучић, „Нови Устав Републике Србије“, *Правна ријеч*, бр. 10/2007, Бања Лука, стр. 137.

36) За потребе овог научног рада определили смо се за приказ броја судија уставних судова у државама на подручју Европе.

Начин избора судија Уставног суда. – Судије Уставног суда бирала је Народна скупштина на предлог председника Републике по Уставу од 1990. године. Оваквим начином избора обезбеђивао се висок степен њихове легитимности, али је постојала опасност од политизације њиховог избора и нарушавања начела поделе власти. Наиме, у поступку избора судија Уставног суда нису учествовали представници судске власти и владе, а улога посланичке већине је била акламативна.

Према новим уставним решењима, у избору уставних судија учествују све три гране државне власти. Трећину од укупног броја судија Уставног суда бира Народна скупштина, трећину именује председник Републике, а преосталих пет судија општа седница Врховног касационог суда (члан 172, став 2. Устава). У складу с начелом поделе власти, истакнута је и сарадња и међузависност државних органа у њиховом избору. Народна скупштина бира пет судија Уставног суда од 10 кандидата које предложи председник Републике, председник Републике именује пет судија Уставног суда од 10 кандидата које предложи Народна скупштина, а општа седница Врховног касационог суда именује пет судија од 10 кандидата које на заједничкој седници предложи Високи савет судства и Државно веће тужилаца (члан 172, став 3). Са сваке од предложених листа кандидата један од изабраних кандидата мора бити с територије аутономних покрајина.

Табела 2. Модели избора судија уставног суда према органу који их бира

<i>Избор од стране Парламента</i>	<i>Избор од стране шефа државе</i>	<i>Мешовити избор¹</i>
Немачка, Пољска, Мађарска, Македонија, Литванија, Русија, Словенија, Португалија, ² Хрватска, Црна Гора, БиХ, ³ Белгија, ⁴ Србија (од 1990. до 2006)	Аустрија, Шпанија, Чешка, Словачка, Данска, Пољска, Албанија,	Италија (члан 135. Устава), ⁵ Бугарска (члан 147. Устава), Србија, Словачка (члан 134. Устава), Белорусија, Украјина (члан 148. Устава), Молдавија,

Уставотворац је новим моделом избора судија настојао да гарантује независност Уставног суда и примену принципа поделе власти. Компаративно посматрано, у већини земаља избор судија уставног суда је у надлежности парламентарне већине. Међутим, све већи број земаља прихвата италијански модел (видети табелу 2).³⁷⁾

37) О томе више: R. Podolnjak, „Izbor sudaca Ustavnog suda Republike Hrvatske u komparativnoj perspektivi“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 3/2007, Zagreb, стр.

Уставни суд Републике Србије је конституисан у крњем саставу, избором 10 судија Уставног суда у децембру 2007. године. Такву могућност предвидео је Уставни закон (члан 9), али су при томе прекршени рокови јер је избор односно именовање судија Уставног суда требало извршити најкасније до краја првог редовног заседања Народне скупштине (у мају 2007). И приликом првог именовања уставних судија појавиле су се примедбе и критике о политизацији њиховог избора и страначкој трговини, а након три године од доношења Устава, још се нису стекли услови да се изврши избор преосталих судија Уставног суда које се именују са заједничке листе Високог савета судства и Државног већа будући да и даље нису изабране судије Врховног касационог суда.

Услови за избор судија Уставног суда. – Устав од 1990. године није предвиђао посебне услове за избор судија Уставног суда, изuzeв општих услова који се захтевају за рад у државним органима власти.³⁸⁾ Такво решење у пракси је погодновало лаичком карактеру ове институције, па је извесно време и председник УС РС по стручној вокацији био економиста. Овакво становиште је у складу с доктрином по којој контрола уставности више инклинира законодавној, а мање судској функцији. Такво решење погодује политизацији приликом избора судија и умањује ефикасност рада Уставног суда. Правни факултет сматра се „доњом границом“ у погледу стручне квалификације уставних судија. Последица таквог приступа може бити појава експертократије,³⁹⁾ елитизације ове институције, тако да правни стручњаци и професори правних факултета преовлађују у његовом саставу, што потврђује и пример Уставног суда РС у коме половину од именованих судија чине професори на правним факултетима.

Устав од 2006. уређује посебне услове за избор уставних судија:

- *правничко образовање* – Уставни судија мора да буде „истакнут правник“.⁴⁰⁾ У већини европских уставних судова, услов за избор је правничко образовање уставних судија.⁴¹⁾

557–563.

38) Слично је решење у Француској.

39) О томе и: Н. Sholler, „Ustavno sudstvo u političkom procesu“, *op. cit.* стр. 86.

40) Македонија, Црна Гора, у Словенији се користи стандард (правни стручњак), у Хрватској се судија бира из редова истакнутих правника „посебно судија, државних адвоката, адвоката, универзитетских професора“ (члан 125. Устава РХ).

41) Видети опширније: Б. Ненадић, „Услови за избор судија уставног суда – као јемство судијске независности“, *op. cit.*, стр. 241.

У земљама са снажном уставном традицијом иде се и корак даље па се као посебан услов наводи да кандидати за судије уставних судија припадају одређеним правним занимањима (Шпанија) или испуњавају услов за избор у судијска звања (Немачка). У појединим уставним системима, кандидати за судије уставних судова, поред правничког образовања, морају имати и морални углед (Чешка, Бугарска, Русија, у Босни и Херцеговини судија Уставног суда мора да има и „високи морални углед“ [члан VI, 1b Устава]);

- *професионално искуство* – Кандидат за судију Уставног суда мора имати најмање 15 искуства у правној струци. Професионално искуство је углавном допунски услов који се појављује у уставним системима који захтевају правничко образовање;
- *старосни цензус* – Кандидат за судију Уставног суда мора да има навршених 40 година старости.⁴²⁾ Сагледавање сложених уставноправних проблема захтева не само правничко, већ и одређено животно искуство па у појединим уставним системима наилазимо и на старосни цензус као услов за избор судије уставног суда.

Јемства независности. – Упознали смо се са уставним решењима која сложеним поступком и прописивањем услова за избор уставних судија настоје да обезбеде доследнију примену начела поделе власти и зајемче заштиту од политичких притисака. Устав Србије, у разради уставног постулата, уређује и гарантује независности уставних судија које се односе и на мандат, неспојивост обављања функције судије Уставног суда с другим функцијама, имунитет, престанак функције и материјални положај.

Устав Србије, за разлику од свог претходника, укинуо је сталност функције судије Уставног суда, ограничио њихов мандат на девет година и дозволио да два пута могу бити изабрани. То решење често је заступљено у компаративној пракси,⁴³⁾ иако у мањој мери гарантује независност судија уставних судова него сталност обављања судске функције. О овом питању у теорији постоје

42) Такво решење налазимо и у Словенији, Белгији, Бугарској, Немачкој и Русији.

43) Дужину мандата од девет година познају уставни системи Италије, Шпаније, Словеније, БиХ, Црне Горе, Румуније, Чешке... Варијанта решења о деветогодишњем мандату уставних судија је могућност њиховог реизбора (Македонија, Албанија, Бугарска, Литванија). Упоредити: Б. Ненадић, „Дужина трајања мандата судија уставних судова у упоредном праву“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 2–3/2005, Адвокатска комора Војводине, Нови Сад, стр. 120–132.

опречна мишљења,⁴⁴⁾ али су ретки уставни (попут аустријског и турског) који дозвољавају сталност обављања уставносудске функције. У упоредном праву одређује се мандат судија уставних судова у дужем временском трајању од парламентарног и дозвољава њихов реизбор како би се избегле замке политичких притисака и уцена. Временски ограниченим мандатом не нарушава се независност судија уставног суда и омогућава се њихова непристрасност у одлучивању. Аргумент у прилог овом ставу је и да, за разлику од судске функције, функција судије уставног суда није професија, већ „јавна функција ороченост временског трајања“, па би њено вршење требало везати за одређени временски период.⁴⁵⁾

Забраном сукоба интереса штити се интегритет и независност обављања функције судије уставног суда и институције Уставног суда. Устав уређује да судија Уставног суда не може да врши другу јавну или професионалну функцију, нити посао (члан 173. став 2) и забрањује уставним судијама чланство у политичкој странци (члан 15. став 1). Изузетак од забране сукоба интереса судије Уставног суда не односи се на наставнике правних факултета у звањима редовног или ванредног професора, као и деловање у културно-уметничком, хуманитарном, спортском или другом удружењу за које се не прима накнада (члан 16. став 2. и 4. ЗоУС). Ове одредбе нису детаљније уређене, јер се и Закон о спречавању сукоба интереса не односи на судије редовних судова и судије Уставног суда али може бити од помоћи у тумачењу наведених одредби.⁴⁶⁾

Судије уставног суда не смеју бити изложени притисцима да због израженог мишљења или гласања у вршењу своје функције могу бити позвани на кривичну или другу врсту одговорности (имунитет неодговорности). Имунитет судија Уставног суда је по обиму шири од имунитета судија редовних судова, а као и у претходном уставу (члан 126. став 4. и 5) изједначен с посланичким

44) Временски ограничени мандат излаже судију уставног суда могућности да због притисака необјективно одлучује. Његова наводна неподобност за политичке центре моћи могла би да буде санкционисана ускраћивањем реизбора у наредном мандату. Посебно у земљама с крхком демократијом, временски ограничени мандат ствара послушничко уставно судовање. О томе и: Ненадић Боса, „Јемства независности судија Уставног суда у новом Уставу Републике Србије“, http://www.informator.co.rs/informator/tekstovi/jemstva_107.htm, стр. 2.

45) Р. Марковић, *Уставно право, приручник за полагање правосудног испита*, *op. cit.*, стр. 179.

46) Тако нпр. он одређује шта се сматра „јавном функцијом“. Видети члан 2. став 2. и 3. Закона о спречавању сукоба интереса при вршењу јавних функција, „Службени гласник РС“, број 43/04.

имунитетом. О имунитету судија, међутим, више не одлучује Народна скупштина већ Уставни суд (члан 173. став 2). Судија Уставног суда у току трајања свог мандата ужива и имунитет неповредивости (процесни имунитет), односно без одлуке Уставног суда не може се против њега водити кривични или други поступак у којем би му се могла изрећи казна затвора нити бити притворен, изузев ако је затечен у извршењу кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању дужем од пет година.⁴⁷⁾

Судији Уставног суда престаје дужност истеком мандата на који је изабран или именован, на његов захтев, у случају испуњења услова за одлазак у старосну пензију и у случају његовог разрешења. Судија Уставног суда разрешава се ако постане члан политичке странке, повреди забрану сукоба интереса, трајно изгуби способност за дужност судије Уставног суда, буде осуђен на казну затвора или за кажњиво дело које га чини недостојним дужности судије Уставног суда. Поступак за разрешење могу покренути Народна скупштина, председник Републике и Врховни касациони суд а Уставни суд може покренути иницијативу за покретање поступка за разрешење. Уставни суд спроводи поступак и констатује испуњеност услова за разрешење судије Уставног суда.⁴⁸⁾

Гарантија независности уставног суда је и његов материјални положај, који се испољава у одређеној буџетској самосталности и зарада судија. Средства за рад и функционисање Уставног суда Србије обезбеђују се на његов предлог у буџету (члан 28. ЗоУС).

ЗАКЉУЧАК

Уставном суду Србије је поверена већа улога и значај у уставном систему након 2006. године. Новим уставом су проширене надлежности Уставног суда, модификована његова унутрашња структура и иновiran уставни положај уставних судија. На одређивање броја и начина избора судија утицао је „италијански рецепт“, који обезбеђује учешће све три гране државне власти у формирању Уставног суда. При томе се нису могли искључити ризици политизације присутни и у пракси европских уставних судова.⁴⁹⁾

47) Видети одредбу члана 103. Устава која уређује имунитет народних посланика.

48) Видети: члан 174. Устава и члан 15. Закона о Уставном суду.

49) О томе више: Н. Sholler, „Ustavno sudstvo u političkom procesu“, *Politička misao*, br. 1/1998, Zagreb, стр. 86; Ханс Келзен је признао да је „боље прихватити законито учешће политичких партија у избору суда уместо њиховог потајног, па самим тим и неконтролисаног утицаја“, док Филип Лово закључује да утицај политичких странака

Нове надлежности мењају и основни смер функционисања Уставног суда који се од „касаторног суда“, односно суда који врши пре свега нормативну контролу (контролу уставности и законитости), преображава у „жалбени суд“, првенствено поступајући по уставним жалбама.

На ефикасност рада Уставног суда, изузев његове уставне позиције, утичу и друге околности – општи степен демократизације, квалитет правног поретка, кадровски састав и структура судија... Независност и самосталност је примарна претпоставка за легитимно поступање уставних судова, коју сагледавамо у контексту операционализације гаранција и немогућности политичких утицаја на доношење одлука.

Наведене претпоставке за делотворно поступање Уставног суда нису на адекватан начин установљене у политичком систему Србије: низак степен политичке културе и оштри сукоби политичких странака, неконзистентан правни систем и правне празнине, непопуњеност кадровског састава јер трећина судија није изабрана и након три године од усвајања Устава, преобимна делатност (око 900 нерешених предмета из претходног периода и вишеструко увећање примљених предмета), неодговарајући смештајни и технички капацитети и структура судија. Тако је седиште Уставног суда Србије у Београду, у згради коју дели са другим државним органима. Како би се и симболично гарантовала независност овог органа и подела власти уставно судство има сопствени смештајни објект у појединим европским државама, а његово седиште се налази изван престонице (нпр. у Чешкој, Русији, Немачкој), па би рецимо и седиште Уставног суда Србије могло бити у Крагујевцу. Посебан проблем у раду Уставног суда је и чињеница да половину изабраних судија Уставног суда чине универзитетски наставници, чији је радни однос на матичним правним факултетима. Такав њихов статус, практично уговорно ангажованих сарадника, може утицати на квалитет обављања дужности судије Уставног суда. Изузетком од инкомпатибилности од обављања других јавних или професионалних функција или послова, уставотворац је направио компромис како би испунио захтеве професора правних факултета. Они нису прихватили кандидатуре за судије уставних судова, јер су до-

на функционисање уставних судова „свакако није скривен, али га је у сваком случају немогуће контролисати“. Ф. Лово, *op. cit.*, стр. 88.

лазили у неповољнији радни статус.⁵⁰⁾ Штавише, дешавало се и да судија напусти своју функцију због одласка на место универзитетског наставника. На ефикасност рада може утицати и околност да Уставни суд одлучује само у пленуму, а не и у већима чиме би се растеретила процедура и начин одлучивања. Наведени проблеми у нормативном регулисању и функционисању Уставног суда отварају простор за теоријску дебату и даљу реформу ове институције.

У савременим правним системима, уставним судовима је намењена улога чувара устава и његових основних вредности. У први мах, ове вредности се дешифрују функцијом уставног суда да обузда самовољу државних власти и зајемчи неотуђиве људске слободе и права. Заштитом основних људских слобода и права и поделом власти, уставни судови успостављају и конституционалну владавину. Наведене улоге уставног суда сведоче и о политичкој димензији овог органа, јер он брани правни поредак којим се регулишу основни друштвени и политички односи.⁵¹⁾ У политичком систему Србије, остваривање начела правне државе и владавине права, поделе власти и заштите људских права условљено је и успостављањем независног и ефикасног Уставног суда.

ЛИТЕРАТУРА

А) Правна књижевност

- Вучетић Слободан, „Улога Уставног суда у процесу транзиције у Србији“, у: *Уставни суд Србије – у сусрет новом уставу*, Београд, 2004, стр. 13–19.
- Вучић Оливера, „Нови Устав Републике Србије“, *Правна ријеч*, бр. 10/2007, Бања Лука, стр. 11–145.
- Ђукић-Вељовић Златија, „Уставни суд Србије – чувар устава и уставности“, у: О. Вучић, К. Чавошки (ур.), *Уставне промене*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2003, стр. 355–363.
- Кулић Димитрије, *Уставно судство у свету*, треће издање, РЈ „Интерпреглед“, Београд–Зајечар, 1982.
- Lietzmann J. Hans, „Uloga ustavnoga sudstva u političko-demokratskom procesu“, *Politička misao*, br. 4/2001, Zagreb, стр. 118–125.

50) О томе више: Р. Марковић, *Уставно право, приручник за полагање правосудног испита*, *op. cit.*, стр. 180–181.

51) Уставни судови и „политички тумаче устав“, а њихова „специфична функција“ је да „моделирају инструменталну и симболичку праксу устава“. Lietzmann J. Hans, „Uloga ustavnoga sudstva u političko-demokratskom procesu“, *Politička misao*, br. 4/2001, Zagreb, стр. 118–125.

- Лилић Стеван, „Да ли је уставна жалба ефикасни правни лек за суђење у разумном року“, <http://forum.mojepravo.net/new/b2/blogs/bog-4.php/2008/08/05da-li-je-ustavna-alba-e>.
- Лово Филип, *Велике савремене демократије*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 1999.
- Марковић Ратко, „Устав Републике Србије из 2006. године – критички поглед“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2006, стр. 5–46;
- Марковић Ратко, „Уставни суд у Уставу Републике Србије од 2006. године“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2007, стр. 19–46.
- Марковић Ратко, *Уставно право, приручник за полагање правосудног испита*, књига 1, Правни факултет Универзитета у Београду, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2009.
- Марковић Ратко, *Уставно право*, тринаесто осавремењено издање, Правни факултет Универзитета у Београду, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2009.
- Мишљење Венецијанске комисије бр. 405-2006 о новом Уставу РС, CDL-AD(2007)004, Европска комисија за демократију путем права (Венецијанска комисија), http://www.sudije.org.yu/Members/milos7dokumenti/01/mislenje.VK.ustav_RS
- Ненадић Боса, „Услови за избор судија Уставног суда – као јемство судијске независности“, *Правна ријеч*, бр. 1/2004, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, 2004, стр. 233–246.
- Ненадић Боса, „Дужина трајања мандата судија уставних судова у упоредном праву“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, бр. 2–3/2005, Адвокатска комора Војводине, Нови Сад, стр. 120–132.
- Ненадић Боса, „Предговор“, *Закон о Уставном суду*, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2008, стр. 11–49.
- Ненадић Боса, „Јемства независности судија Уставног суда у новом Уставу Републике Србије“, http://www.informator.co.yu/informator/tekstovi/jemstva_107.htm
- Ненадић Боса, „Уставни суд Србије као ’жалбени суд’“, *Правна ријеч*, бр. 10/2007, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, 2007, стр. 175–205.
- Ненадић Боса, „Претходна контрола уставности закона – у светлу Устава Републике Србије од 2006. године“, *Правна ријеч*, бр. 14/2008, Бања Лука, стр. 65–85.
- Орловић Слободан, „Уставни суд Републике Србије у праву и политици“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2008, Институт за политичке студије, Београд, стр. 239–252.
- Петров Владан, „Нови Уставни суд Републике Србије“, http://www.nspm.org.yu/debate_2007/2007_petrov1.htm.

- Podolnjak Robert, „Izbor sudaca Ustavnog suda Republike Hrvatske u komparativnoj perspektivi“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 3/2007, Zagreb, стр. 547–575.
- *Преглед рада Уставног суда у 2008. години*, http://www.ustavni.sud.sr.gov.yu/vesti/vesti_full.php?idvesti=167
- Радојевић Миодраг, *Примена теорије поделе власти у политичком систему Републике Србије*, магистарски рад, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2005.
- Stojanović Dragan, „Basic Characteristics and Contents of the 2006 Serbian Constitution“, *Law and Politics*, Vol. 2, № 1, 2006, стр. 67–85.
- Sholler Heinrich, „Ustavno sudstvo u političkom procesu“, *Politička misao*, br. 1/1998, Zagreb, стр. 75–87.
- Sauvé Jean-Marc, „Rad i utjecaj francuskog Državnog savjeta“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 1/2008, Split, стр. 1–9.
- Томић Зоран, „Уставно судство – између жреца и ствараоца“, у *Уставни суд Србије – у сусрет новом уставу*, Београд, 2004, стр. 61–69.
- Фридрих Карл Јоаким, *Конституционална демократија*, ЦИД, Подгорица, 2005.
- Чиплић Светозар, „Надлежности и положај Уставног суда у предлозима за нови Устав Србије“, *Уставни суд Републике Србије (зборник радова са саветовања)*, Београд, 2004, стр. 155–164.
- Чиплић Светозар, Славнић Љиљана (прир.), *Уставни суд Србије – четрдесет година постојања*, Уставни суд Републике Србије, Београд, 2003.

Б) Прописи

- Закон о локалној самоуправи, „Службени гласник РС“, број 129/07.
- Закон о спречавању сукоба интереса при вршењу јавних функција, „Службени гласник РС“, број 43/04.
- Закон о Уставном суду Републике Србије, „Службени гласник Републике Србије“, број 109/07.
- Пословник о раду Уставног суда, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 24/08 и 27/08.
- Устав Републике Србије, „Службени гласник Републике Србије“, број 98/06.

В) Коришћени вебсајтови уставних судова

- Уставни суд Албаније – www.gjk.gov.al
- Уставни суд Аустрије – www.vhgh.gv.at
- Уставни суд Белгије – www.arbitrage.be/
- Уставни суд Белорусије – www.ncpi.gov.by
- Уставни суд Босне и Херцеговине – www.ccbh.ba/bos/
- Уставни суд Бугарске – www.constcourt.bg

- Уставни суд Грузије – www.constcourt.gov.ge/
- Уставни суд Италије – www.cortecostituzionale.it/
- Уставни суд Јерменије – www.concourt.
- Уставни суд Латвије – www.satv.tiesa.go.lv/
- Уставни суд Литваније – www.lrkt.lt/
- Уставни суд Мађарске – www.mkab.hu/
- Уставни суд Македоније – www.usud.gov.mk
- Уставни суд Малте – www.mjha.gov.mt
- Уставни суд Молдавије – www.constcourt.md/
- Уставни суд Немачке (Федерални Уставни суд Немачке) – www.bundesverfassungsgericht.de
- Уставни трибунал Пољске – www.trybunal.gov.pl
- Уставни трибунал Португалије – www.tribunalconstitucional.pt
- Уставни суд Румуније – www.ccr.ro
- Уставни суд Русије (Уставни суд Руске федерације) — www.ksrf.ru
- Уставни суд Словачке – www.cocourt.sk/
- Уставни суд Словеније – www.us-rs.si/
- Уставни суд Србије – www.ustavni.sud.sr.gov.yu
- Уставни суд Турске – www.anayasa.gov.tr/general/
- Уставни суд Украјине – www.ccu.gov.ua/
- Уставни суд Црне Горе – www.ustavnisudcg.cg.yu
- Уставни суд Чешке Републике – www.concourt.cz/
- Уставни суд Хрватске – www.usud.hr/
- Уставни суд Шпаније – www.tribunalconstitucional.es/

Miodrag Radojevic

CONSTITUTIONAL COURT IN REPUBLIC OF SERBIA

Summary

In this article author analyzed ranking and status of the Constitutional Court of the Republic of Serbia. By the Constitution of 2006 the authority and role of the Constitutional Court have been widened, its internal structure modified and the ranking of the Constitutional Court judges innovated. Risks of politicalization during the elections for the Constitutional Court judges, evident in the practice of European Constitutional Courts, too, could not have been avoided in the process of reinstallation of the Constitutional Court. The new competencies have changed basic direction of functioning of the Constitutional Court in direction of becoming the Cassation Court out of the Appeal Court. There would be other circumstances, too, that will have influenced efficiency of the Constitutional Court, apart from its Constitutional status – general level of democratization, quality of legal order, structure of the

cadre and judges and appropriate location and technical capacity.

In this article there are underlined problems regarding normative regulation and functioning of the Constitutional Court, thus opening space for a theoretical debate and further reform of this institution. In political system of Serbia, accomplishing of the postulate of the rule of law, power sharing and protection of human rights will depend, among other things, on establishment of an independent and efficient Constitutional Court.

Key Words: rule of law, Constitutional Court, constitutionality and legality, protection of human freedom and rights, power sharing, protector of the Constitution, Constitution of Serbia, authorities of the Constitutional Court, control of constitutionality and legality, independence of the Constitutional Court, election of the Constitutional Court judges, mandate of the Constitutional Court judges